

NOTÍCIES DEL PASSAT

COL·LECCIÓ
GABRIEL FERRATER

70

Anna Salgot i de Marçay

NOTÍCIES DEL PASSAT

XIX Premi de Novel·la
«Valldaura–Memorial Pere Calders» de 2013

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
Bellaterra, 2013

DADES CATALOGRÀFIQUES RECOMANADES PEL SERVEI DE BIBLIOTEQUES
DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Salgot i de Marçay, Anna

Notícies del passat. / Anna Salgot i de Marçay. — Bellaterra : Universitat Autònoma
de Barcelona. Servei de Publicacions, 2013. — (Gabriel Ferrater ; 70)

ISBN: 978-84-490-3783-2

I. Col·lecció
821.134.1-31"20"

Edició:

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel. 93 581 10 22
sp@uab.cat
www.uab.cat/publicacions

Composició:

Joan Buxó

Impressió:

Reprodisseny
Juan de Mena, 19 · 08835 · Barcelona

ISBN: 978-84-490-3783-2

Dipòsit legal: B.14715-2013

Imprès a Espanya. Printed in Spain

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia, el tractament informàtic i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer, és rigorosament prohibida sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la Llei.

Índex

I. Les golfes	13
II. 1878	27
III. A fira	37
IV. Vigília	57
V. Avui	69
VI. Venècia	77
VII. Venècia encara	101
VIII. Hem tornat a Rocabruna	111
IX. El quadre	127
X. Amb qui sembla que m'he casat en realitat	141
XI. Segueixen les explicacions	161
XII. Un viatge inesperat	179
XIII. Novetats	189

XIV. Adéu per sempre	195
XV. A l'església vella	225
XVI. <i>Mission accomplie</i>	245

Vull donar les gràcies als membres del jurat, a l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès i a la Universitat Autònoma de Barcelona per aquest premi; als meus mestres: Mar Tomàs, Andreu Ayats, Lolita Bosch, Andreu Martín i Gemma Solsona; i a tots els meus amics que m'han anat llegint, en especial a la Marta Banús, a la Conxita Güell, cosina i víctima principal de tots els meus escrits, i al meu germà, Miquel.

Als meus pares

I

Les golfes

Les gavines volaven esverades descrivint amplis i desordenats cercles pel damunt de Vila Vella; els crits eixordadors amb què acompanyaven els seus girs no se sabia ben bé si eren d'espant o d'alegria.

El Telm s'estava palplantat al llindar de la porta de les golfes de la casa dels pares, atapeïdes de trastos i de pols, mirant incrèdul. Si es veia alguna cosa, però, era gràcies a la tènue claror que deixava entrar la petita i bruta finestra tocant al safareig.

Com podia ser que algú hagués pogut encabir tot allò en aquell espai tan minso? Immers en els seus pensaments, sentia la cridòria de les gavines però no en feia cap cas, formaven part de la seva vida, com algunes d'aquelles andròmines.

Havia fet llevar la Júlia, la seva dona, a les set del matí perquè l'acompanyés. L'havia hagut de subornar amb la visió d'un termos ple de cafè i amb una bossa d'ensaïmadetes, acabades de sortir de l'obrador del forner del carrer de Sant Pere. Un cop aconseguida la proesa de fer-la sortir del llit i de vestir-se, l'havia anada estirant per tot el poble, agafats de bracet, fins a arribar a casa dels pares.

Mentre ell badava a dalt de tot, la Júlia era a la planta baixa remugant i fent ganyotes de desgrat, asseguda en aquella cuina de dimensions escasses, rònega i plena de sutge, preparant-se la segona tassa de cafè.

En entrar a la casa, havia fet saber al seu home que no tenia cap intenció de pujar mil esglaons podrits per arribar fins a les golfes, ni d'omplir-se de pols i de teranyines i de vés a saber quines altres coses. Que ell mateix. Que al cap i a la fi la casa era dels pares d'ell. I ella, ella no hi tenia res a veure, amb tot això.

Com sempre, com amb tot el que feia, el Telm necessitava tenir-la a prop seu. Encara que de vegades tingués aquell humor tan càustic. Bé, amb honestedat, calia reconèixer que només era d'aquesta manera quan la feia llevar de bon matí, que ben mirat era tot sovint. Però després de la segona dosi de cafeïna ja acostumava a tenir un comportament gairebé normal.

No era gens estrany que tot estigués tan desmanegat. Des de la mort de la mare, que ocorregué ja feia deu anys ben llargs, no hi havia entrat ningú, en aquella casa, ni tan sols ells quan venien de Los Angeles a passar els estius.

Tenien el seu propi apartament a la Mar Menuda. Un àtic de cent cinquanta metres quadrats i una terrassa grandiosa, en un edifici amb ascensor, que encara que fos davant de mar no era ni de bon tros tan humit com la casa dels pares a Vila Vella. El van comprar en un dels seus viatges, perquè ja feia molt de temps que havien decidit que quan es retiressin es volien establir a Tossa. El Telm necessitava retornar als seus orígens, i la Júlia, com era habitual, li feia costat; ella, si anava un parell de cops l'any a Vilanova, d'on era filla, en tenia ben bé prou.

D'aquella caseta, que ara estava en un dels llocs més pintorescos de Tossa, mai no havia tingut intenció de fer-ne res. Ni tan sols n'havien parlat amb la Júlia. Era com si no existís, com si no li pertanyés. Formava part dels seus records; era en un racó de la seva ment, aparcada al costat de moltes tristeses.

Però justament el dia abans, quan tornava cap a casa de fer la partida de botifarra al bar del Xicu Riera, va decidir de baixar vorejant la platja, i en passar per davant del Codolar la va veure retallada en el contrallum de la foscor. Li va agafar una nostàlgia immensa, seguida d'un neguit, com una frisança inexplicable per fer coses.

Que s'hagués jubilat, i això que només feia dos mesos, no volia dir que ja ho tingués tot fet. Que la seva única inquietud hagués de ser la partida de cada tarda amb els altres avis no el complaïa gaire. Ell sempre havia necessitat tenir moltes ocupacions.

Mirant-se la casa com si hagués descobert un tresor, va decidir que la condicionaria i que hi faria una mena d'escola; així, de passada, ampliarien el cercle de coneixences.

Primer començaria amb classes de pintura; per alguna cosa era un pintor de prestigi. I potser, més endavant, també faria classes d'enologia. Podia posar al servei de la gent la seva llicenciatura i els coneixements de tants i tants anys de treballar a les caves i als cellers del sogre a Califòrnia, i de dirigir-los després quan ell va decidir que ja havia treballat prou.

Potser al principi costaria que hi vinguessin alumnes, perquè de vegades la gent dels pobles és molt difícil; bé, com la d'arreu.

Si més no, tenia un element que jugava al seu favor: la curiositat. Sabia que parlaven d'ells perquè els havia sentit. Coneixien la mare, que sempre havia estat molt discreta i no explicava mai res, ni d'ells ni de ningú, cosa que encara els picava més; i a la Júlia i a ell tampoc no els tenien prou confiança per preguntar-los directament. Per tant, amb tota lògica, si s'apuntaven a alguna de les activitats que programés, tindrien més oportunitat de tafanejar.

Estava segur que se'n sortiria; com de tot el que s'havia proposat de fer en aquesta vida. I sí, aquest era un engrescador nou rept. Per això era allà aquell matí, per començar a endegar-ho tot.

Un potent cop al barret de ferro mig deixat anar de la xemeneia va treure el Telm dels seus projectes i de les seves cabòries, el va fer obrir la porta i sortir amb cautela al diminut terrat, on la mare tots els dilluns i els dijous de la seva vida, si no plovia, hi havia estès la bugada. Sorprès va fer mitja passa endarrere i gairebé va ensopegar amb l'esglaó que acabava de baixar.

Posada majestuosament al damunt d'aquella desferra, s'hi trobava la gavina més blanca i més gran que havia vist mai. Ella no es va moure ni un mil·límetre, el fitava descaradament. El Telm, per contra, la mirava fascinat i amb una mica de por. Sempre li havien agradat les gavines i potser, en tota la seva vida, no n'havia tinguda cap tan a la vora. Estava impressionat. Si hagués gosat, hauria allargat la mà per intentar acaronar les seves plomes. Quants records, quants somnis.

Tot d'una, l'ocell, cansat potser d'aquell joc de mirades, desplegà les seves grans ales i amb un gest superb s'elevà poderós cap al cel, amunt, ben amunt. El Telm seguia la seva trajectòria embadalit. Era gairebé un punt lluent a dalt del cel quan, de sobte, es deixà caure en un picat esplèndid i s'enfonsà a les profundes aigües de la badia, per al cap d'uns instants ressorgir resplendent. Va volar una vegada més pel damunt del Telm i desaparegué mar enllà.

El Telm va entrar de nou a les golfes mig encegat pel contrast amb la claror de fora. La patacada va ser tan esplendorosa com el vol de la gavina. Els seus peus s'havien entortolligat amb unes xarxes velles que hi havia a tocar de l'entrada, just al davant de l'esglaó.

Amb un gran crit d'espant per la desconexença de la trajectòria i el mal que segur que es faria, va anar a espetegar de costat contra un sòlid armari de lluna, que el va fer rebotar de ple sobre una calaixera tronada que hi havia just al davant, la qual es va desmanegar amb l'impacte del seu cos. Durant aquest breu desplaçar-se d'un moble a l'altre, la lluna de l'armari es va desprendre i en tocar el terra es va trencar en mil bocins; alguns dels vidres,

esmolats com bisturís, li van anar a parar al damunt. Per sort, la roba que duia era gruixuda i li protegí el cos, encara que va notar una forta punxada a la mà dreta.

—Merda, merda, merda! Ara només em faltaria fer-me mal i no poder pintar. Júlia!, Júlia! Corre. Puja. He caigut!

Es va moure amb lentitud arrossegant-se per entremig de tot aquell escampall i brutícia, buscant un lloc on poder-se recolzar per aixecar-se de terra i analitzar els danys soferts.

Aleshores, per acabar-lo de rematar, el prestatge mal collat d'una lleixa corcada que hi havia al damunt del trinxant, on finalment s'havia repenjat, es va desprendre de les alçades. Li va anar d'un pèl que no li va caure al bell mig del genoll, seguit per un calaix de fusta de castanyer que hi devia estar estintolat i que el va obsequiar amb una pluja de trastos i de papers. Esferèit, va tornar a quedar clavat on era. Esperava que ja no li caigués res més al damunt, perquè de poc un sobre voleiador, que va caçar a l'últim instant, no li havia buidat un ull.

—Merda un altre cop! Encara no sortiré viu d'aquí. Júlia! Vols pujar d'una vegada!

Mentre intentava aixecar-se de nou, acaronent-se amorosament amb una mà plena de sang i de vidrets les costelles matxucades, per damunt de la camisa, que va quedar ben galdosa, i mirava, amb el sobre encara agafat ben fort amb l'altra mà, on es podia tornar a recolzar per poder-se alçar sense prendre més mal, va notar un dolor penetrant al turmell. Se l'havia torçat sense ni parar-hi esment. Es va tornar a asseure on era. Aleshores es va adonar de tots els sorolls que pujaven des de la cuina.

En sentir el gran terrabastall que havien fet els mobles en caure i els crits del seu home enmig del silenci sepulcral d'aquella casa abandonada, de l'ensurt la Júlia havia deixat anar un agut xiscle que la va espantar a ella mateixa.

En aixecar-se tot d'un plegat de la cadira, d'una puntada de peu va capgirar la taula, i el termos que hi havia deixat al damunt va explotar en caure a terra; de l'espant mateix li va saltar la tassa de les mans, que va anar a petar contra un dels guardafocs de ferro forjat de la llar i es va esmicolar del tot. I la cadira, que fins aleshores s'havia aguantat en un equilibri inestable, va caure endarrere amb un gran estrèpit perquè va arrossegar en la seva trajectòria una lletera antiga.

La Júlia, jurant com una posseïda, amb el cor gairebé sortint-li per la boca, va arrencar a córrer cap a les golfes amb tota la velocitat que li permetia el mal que li feien els seus artrítics i sexagenaris genolls.

—Es pot saber què has fet ara? —cridava esbufegant mentre pujava els dos pisos—. És que no et pots estar mai quiet? I apa, puja aquesta malèïda escala! Només em faltava això. De bon matí i escales amunt. Tot perquè el senyor ha tingut una idea superbri llant. Sublim.

—Júlia, que no arribes? No em puc ni moure.

En un relatiu no res la Júlia va fer l'entrada a les golfes i es va quedar glaçada. El pobre Telm era assegut a terra, envoltat de fustes, de xarxes i de papers, i agafat al que semblava un sobre, tan fort com si li anés la vida.

—Ai, Déu meu! —digué en mirar-se'l amb més atenció—. Però què t'ha passat? Si estàs ple de sang. Ves que tacaràs tot això! Vaig a buscar un metge —va afegir tot girant cua, de nou cap a l'escala.

—Júlia, vine, que tampoc no n'hi ha per a tant. Només és un tallet.

—Un tallet? —ja tornava a ser allà—. S'està dessagnant com un porc i diu que és un tallet.

—Sempre tan delicada, ella. Ajuda'm a aixecar-me, que el turmell em fa un mal espantós i vull sortir al terrat.

—Què és això?

—El què?

—Això que agafes.

—És un sobre i vull mirar què hi ha a dins. És tancat. Vols fer el favor d'ajudar-me?

—Té, lliga't la mà amb aquest mocador —li va dir, furgant dins la butxaca dels pantalons per treure'l—. Després ja anirem a la Casa del Mar. D'on han sortit tots aquests papers i aquestes coses?

—Del calaix que ha caigut, suposo.

Inclinada sobre aquell desgavell, i amb un gran interès, anava passant llista de tot el que hi havia per terra. A la Júlia, els misteris i les sorpreses la captivaven.

—Mira quantes coses. Aquests papers semblen rebuts o potser factures, un llibre vell mig cremat, una capseta, trossos de xarxa i més porqueries. I una peça d'escacs, també socarrimada —va dir ajupint-se amb esforç per arreplegar-la—; una reina, diria jo.

—Una reina? Què hi deu fer, aquí?

—Ni idea.

—I no les podem mirar després, les... les porqueries? No em puc aixecar jo tot sol —va fer el Telm amb una ganyota de dolor—. I m'agradaria mirar què hi ha dins d'aquest sobre.

Encara que se li havia acostat, la Júlia no li prestava cap atenció. Havia deixat la peça de nou a terra i, per no ensopegar-hi, amb el peu, suaument, l'havia feta endarrere junt amb les altres coses. Va agafar el sobre que el Telm havia deixat anar mentre es lligava la mà amb el mocador. Ara, intrigada, el palpava mentre s'anava acostant cap a la porta del terrat, buscant la claror que li permetés de veure més bé a qui anava dirigit.

—Vine, Telm, mira si tu pots llegir què hi diu, que jo m'he deixat les ulleres a casa.

—Vindria si tinguessis la gentilesa d'ajudar-me.

—Ai, pobrissó! Au, va, no rondinis més. Dóna'm la mà i aixeca't. Agafa'm fort, que no tornis a caure. Recolza't aquí, a la porta, que estaràs més segur —va dir mentre li allargava el sobre.

—No ho acabo de veure jo, tampoc. Ajuda'm a sortir al terrat, que no puc posar el peu a terra, i ves si trobes alguna cosa per seure. Estarem més bé.

Asseguts en unes caixes que la Júlia havia trobat després de remenar una estona, el Telm, més tranquil i amb el peu reposant damunt la falda de la Júlia, es va tornar a dedicar al sobre. Després de molt mirar, ja que el nom estava mig esborrat, va deduir que anava adreçat a Sebastià Aymamí.

—Qui és aquest Sebastià? No me n'havies dit mai res.

—El meu avi. Es veu que era un home molt esvàit, molt callat. El pare en parlava alguna vegada, però no gaire. Em penso que no s'acabaven d'avenir. Li havia sentit dir al pare que només era feliç quan era a mar. Com ell, en realitat. No el vaig pas conèixer. Va morir just un any abans que jo nasqués. Va caure a la riera. Era una dia que hi havia temporal i baixava molt plena. L'avi Sebastià havia estrenat uns esclops i va voler anar a fer una volteta i, pel que sembla, com que eren tan nous, va relliscar i va anar a parar a l'aigua.

—I els esclops? —va voler saber la Júlia—. Què se'n va fer, dels esclops?

—Doncs no ho sé. No crec que ningú se'n preocupés.

—Així, es va ofegar com el teu pare?

—No, no. El van treure a temps, però es va morir d'una pneumònia al cap d'uns dies.

—Ves quina ximpleria.

—En aquell temps no hi havia medicaments —va informar el Telm, mirant-se-la de reüll—. Ja s'havia descobert la penicil·lina però no era a l'abast de tothom.

—Pobre home. I qui li escriu? Mira què hi diu, aquí al darrere. És estrany que no l'obrís mai, oi?

La Júlia allargava el coll per mirar i es va acabar recolzant da-

munt la cama del Telm per fer més alçaprem i acostar-se més al sobre, fins que ell es va queixar.

—Ai, perdona'm. No m'he adonat que et feia mal.

Amb un gest habitual, el Telm li enretirà un ble de cabells, que sempre era a punt d'entrar-li dins l'ull esquerre, tot acceptant les seves disculpes amb una mirada, però li va treure la mà de la cama amb un moviment ferm.

—A veure? No és cap nom. Hi diu: la teva mare.

—La teva mare? I qui era, aquesta?

—Mm... Deixa'm pensar. Ja està. Ja ho tinc. La seva mare era la Lluïsa. No, no, que la Lluïsa era la seva dona, la meva àvia. La mare del Sebastià era la Maria Claravall, la meva besàvia. No havia nascut pas a Tossa, em penso que era de l'Empordà. Una dona forta, d'empenta. Deia la mare, la meva, que tenia tota la que li faltava al seu fill, o sigui el meu avi Sebastià.

—Una mica rarets, a casa teva. Mira que deixar una carta al fill. I l'altre que no l'obre.

El Telm no li va fer ni cas, estava tan avesat a aquella mena de comentaris, que era com si ni els sentís. Mentre la Júlia parlava, ell ja havia fet saltar el lacre marronós que tancava el sobre. Per no tacar res de sang li va donar a la Júlia, que amb molt de compte va treure'n uns fulls esgrogueïts. Li passà el primer al Telm, que començà a llegir en veu alta, lentament. Era una lletra difícil i la tinta, molt esvaïda.

Tossa, 10 de juliol de 1925

Estimat fill meu,

Quan trobis aquesta carta, jo ja seré morta i ben morta.

—Quina barbaritat! Mira que començar la carta dient-li això. Ja t'ho deia, jo, que sou rarets a la teva família —va dir la Júlia

mentre li acaritava amb suavitat el peu—. Estigues tranquil, però, que tu te'n salves. Au, va, segueix.

De petit sempre vas mostrar molta curiositat per saber del teu pare. Recordo totes les teves preguntes com si et tingués en aquest mateix moment davant meu; em miraves amb aquell esguard tan semblant al del meu estimat Joan que el cor se m'encongia.

Mare, que ha marxat molt lluny, el pare? Que ha anat a Amèrica? Quan tornarà? I per què no ens escriu mai? Que no ens estima? Que m'hi assemblo, al pare, jo?... Com et podia dir que eres igual que ell?

—Pobre nen. Quin patir, no? I per què no li devia dir res, la seva mare? Quina dona més estranya, la Maria aquesta.

—Júlia.

—Sí?

—Està marxant el sol del terrat i comença a fer fred. També m'està fent molt mal el turmell. Gairebé podries recollir tot el que hi ha per terra. Mira que no hagi quedat res al calaix i podríem anar tirant cap a casa. Després de dinar ja ho mirarem tot.

—D'acord, però abans anirem a cal metge. I ja m'explicaràs on ho poso.

—No dius que hi havia xarxes? Doncs embolica-ho amb algun tros que sigui prou gran. Vés amb compte amb els vidres.

—Potser que vagi a buscar el cotxe primer.

—No, que trigaries molta estona. Ajuda'm a baixar l'escala i demanarem al Miquel del súper si ens pot acompanyar fins a cal metge.

La Júlia va entrar a les golfes i en un no res ho va tenir recollit. Sense fer cas del que li havia dit el seu home, primer va baixar les coses fins a l'entrada. Tot seguit se'n va anar a veure el Miquel per demanar-li si li podria donar un cop de mà per ajudar el Telm a

baixar l'escala i després acompanyar-los amb el cotxe a la Casa del Mar, a l'ambulatori.

El Telm tenia la carta a la mà. Es moria de ganes de continuar-la llegint. S'havia instal·lat a la sala, al sofà, a tocar de la finestra. D'allà estant podia veure el mar. A la mà dreta només li havien hagut de posar un punt i hi lluïa un esparadrap ben ample; la tenia recolzada damunt la falda. La cama, embenada fins al genoll, descansava en un tamboret. El metge li havia manat repòs durant tres dies; després ja en tornarien a parlar. No era res greu, però li agradava fer l'invàlid, així la Júlia estava més per ell.

Quan, impacient, era a punt de tornar-la a cridar, la Júlia va aparèixer carregada amb dues tasses de te i una bossa de plàstic bastant voluminosa penjant del braç. Amb tota prudència, el Telm va deixar la carta al braç del sofà, ben lluny del camp d'acció de la seva dona, que va dipositar tot el que duia al damunt de la taula de centre i es va deixar caure al sofà, amb tanta força que ell va fer un bot i gairebé li va saltar la cama del tamboret.

—Buf!, perdona'm, és que estic mig morta. Sort que demà ja ve la Charo.

El Telm no va dir res. No calia. Tot seguit va començar un tràfec de tasses i bossa i bossa i tasses: que si agafa, que si dona'm, que si aguanta. La deixava fer. Hauria estat més fàcil que ell hagués aguantat les tasses i ella hagués deixat la bossa al sofà, però no, les coses havien de seguir el seu curs.

Quan ja semblava tot en ordre, la Júlia va decidir que el te cremava i va deixar de nou les tasses al damunt de la tauleta.

Aprofitant aquest moment, el Telm va tornar a agafar la carta. Però encara no havia arribat l'hora. Sospirà amb paciència. La Júlia s'havia posat les ulleres i va buidar el contingut de la bossa al seient del sofà però a l'altre costat d'on era el Telm.